waar men de psalmen van Datheen nog steeds op evenlange noten zingt, het orgel als begeleidingsinstrument pas in deze eeuw aanvaard.

Pernis wikt, weegt en ... koopt.

Uit de tumultueuze bewegingen van Afscheiding (1834) en Doleantie (1886) ontstonden in 1892 de Gereformeerde Kerken in Nederland. De eerste zorg van de afgescheidenen en dolerenden was om ergens ongestoord bijeen te kunnen komen. Vervolgens was het zaak te pogen een herder en leraar aan te trekken en een definitief onderkomen te bouwen. Aan orgelbouw kon niet direct gedacht worden. In de vijftiger jaren kopen de eerste afgescheiden kerken hun orgels, meestal afdankertjes van elders, maar soms toch fraaie producten uit de werkplaatsen van goede orgelmakers. Rond 1880 raakt het harmonium in ons land bekend. Veel kleine gemeenten zien hierin de mogelijkheid om een betrekkelijk goedkoop begeleidingsinstrument aan te schaffen.

De afgescheidenen van Pernis bouwen in 1862 een kerk in een daartoe aangekochte boomgaard. Over een orgel spreekt de kerkeraad voor het eerst in 1883; men durft hiervoor echter geen geld uit te trekken omdat vergroting en verhoging van het kerkgebouw voorgaan. In 1888 wordt de kerk inderdaad belangrijk vergroot. Als eerste aanzet tot fondsvorming voor een orgel besluit de kerkeraad eind 1891 om onder de catechisanten te gaan collecteren. Als het hieruit ontstane fonds in januari 1893 zeventien gulden bevat stelt broeder Pieter Koster voor om alvast een orgel te kopen en de inhoud van de collectebus te bestemmen voor de rente over een op te nemen kapitaal. Dat gaat de kerkeraad even te snel, maar de roep om een orgel klinkt steeds luider. Twee jaar later, op 30 januari 1895, besluit een vergadering van de mans-lidmaten met 47 tegen 7 stemmen dat er een orgel moet komen en dat de kerkeraad aangaande de prijs onbeperkte

volmacht krijgt benevens de opdracht er voor te zorgen dat er een flink orgel komt.
Dat klinkt al heel wat fermer dan de overwegingen van de kerkeraad daags daarvoor, toen praeses Ds. Abraham Loois liet weten voor f. 1500,-- wel een goed orgel te kunnen kopen maar de scriba nog beducht was dat dit grote bedrag velen zou afschrikken.

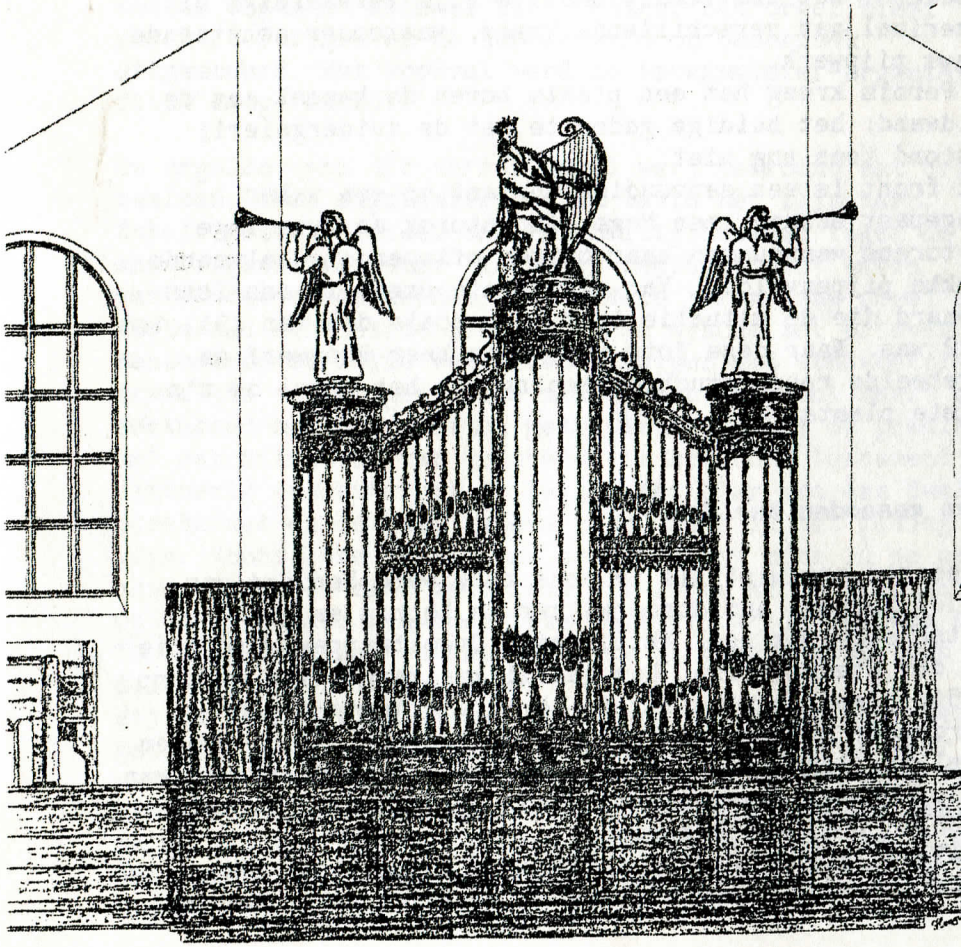

Ds. Loois en broeder Roelof Medema gaan op zoek naar een geschikt instrument en nog in de maand februari valt het besluit om van Adrianus van den Haspel te Rotterdam voor f.3200,-- een instrument te kopen. Op 21 februari wordt de koopakte getekend. Deze is in het archief bewaard gebleven. Het orgel wordt na plaatsing geschilderd en verguld en er wordt een brandverzekering op een bedrag van f. 5000,-- afgesloten.
Het moet een uitstekend instrument geweest zijn waarvan we alleen maar kunnen betreuren dat het uit onze kerk verdwenen is. De herkomst en de maker van dit orgel zijn onbekend. Het instrument heet te zijn vervaardigd uit materiaal van verschillende komaf, waaronder achttiende eeuws pijpwerk.
In Pernis kreeg het een plaats boven de kansel aan de zuidwand; het huidige gedeelte met de zuidergalerij bestond toen nog niet.
Het front is een eenvoudige variant op een vaker toegepast schema: een hoge middentoren en twee lage zijtorens waartussen naar buiten aflopende gehalveerde vlakke pijpenvelden. Van dit eerste orgel is een foto bewaard die de situatie laat zien zoals die van 1911 tot 1922 was. Naar deze foto maakte de heer Hoogwerf de afgebeelde reconstructietekening van het orgel op z'n eerste plaats.

Geen gesneden beelden.

De eerste organist die in onze kerk werd benoemd was Roelof Medema, hoofdonderwijzer in Pernis en een maatschappelijk zeer aktief man. Orgeltrapper werd Arie van der Steen Adr.zn. Hun jaarlijkse vergoeding werd op f. 50,-- respectievelijk f. 10,-- vastgesteld. De voorzanger blijft voorlopig functioneren, ook nu er een orgel is. Johannes Th. van Veelen neemt in de plaats van Roelof Medema deze taak op zich. Zijn honorarium zal f. 20,-- per jaar bedragen.
Enkele hulporganisten functioneren korte tijd. Later wordt Cornelis Dubel tot tweede organist naast Medema

benoemd. Hij blijft tot 1935 als organist aktief en wordt dan door Arie den Arend in deze kwaliteit opgevolgd.

Van Roelof Medema is bekend dat hij graag een rokertje mocht opsteken. Voor enig tumult in de gemeente zou dit zorgen toen hij daartoe eens op de dag des Heeren het kerkgebouw verliet. Het was destijds namelijk mogelijk om onopgemerkt vanaf de orgelbank het kerkgebouw te verlaten. Op het plein tussen de kerk en de school zou het zeker goed roken zijn geweest als niet de predikant een onverwachte tussenzang had opgegeven. De orgeltrapper kon de organist ditmaal niet redden, het orgel bleef pijnlijk zwijgen en de koster werd op onderzoek uitgestuurd. Het voorval werd de bovenmeester-organist flink aangerekend!

De orgelkas van dit eerste orgel werd bekroond met drie beelden, twee engelenfiguren en David met zijn harp. Enkele gemeenteleiden maakten heftig bezwaar tegen de aanwezigheid van deze "gesneden beelden". Het waren vasthoudende bezwaarden, die enkele jaren lang zowel de kerkeraad als ook de classis en de synode met brieven bestookten en zelfs van Abraham Kuyper een steunbetuiging trachtten te krijgen. Niet minder dan achtmaal heeft de kerkeraad met betrokkenen gesproken, waarbij de predikant met gebruikmaking van gegevens uit het Oude Testament uitvoerig trachtte uit te leggen dat hier van een dwaling sprake was en dat het tweede gebod niet in het geding kon zijn. Vooral ene Teunis van der Pas bijt zich in de zaak vast. Waar hij naar geen rede wil horen en de predikant op de kerkeraad vanwege diens mening over de beelden een "zondaar voor God" noemt sluit de kerkeraad eind 1898 deze vreugdeloze discussie.
Bij de kerkverbouwing van 1911 werd het orgel naar een galerijtje op de westzijde geplaatst, wat ook nu weer de plaats van het orgel is. Het orgelmeubel paste mooi in de nis in het muurwerk, maar voor de aanstootgevende beelden op de kas was nu geen plaats meer. David heeft vervolgens nog jaren dienst gedaan als tuinkabouter bij de familie Medema.

Er gebeuren in deze jaren wel meer vreemde zaken. In de eerste decennia van deze eeuw was gemeentelid "Pietertje Ruizeveld" de organist tot last. Zij meende dat zij het orgelspel niet aan haar hoofd verdragen kon. Wanneer zij ter kerke ging diende de organist niet te luid te begeleiden en hij moest af zien van het maken van voorspelen. Ook vóór en na de dienst moest het orgel zwijgen. Kwam Pietertje Ruizeveld binnen dan moest de organist zijn spel onmiddellijk staken. Pietertje bedacht de kerk financieel echter goed, en wellicht was het daarom dat aan haar buitensporige wensen gehoor werd gegeven.

Nieuwe bezems ...

In 1917, twee jaar na zijn pensionering als hoofdonderwijzer, werd Roelof Medema op een niet bijzonder elegante wijze gevraagd de orgelbank te ontruimen. Hij werd opgevolgd door Arend Noordzij die tot 1952 eerste organist zou blijven. Noordzij maakt werk van het orgelspel en behaalt op 18 juli 1922 het "Getuigschrift A" van de Nederlandsche Organisten-Vereeniging. In 1934 houdt onze eerste organist voor de ledenvergadering van de gemeente een inleiding over zang en muziek in de eredienst "wat de vergadering een indruk gaf van de hooge plaats welke de kunst mits goed betracht in den eeredienst inneemt". Vooral na de benoeming van Noordzij gaan er klachten over het orgel komen. In 1911 geeft organist Noordzij de wens te kennen het orgel schoon te laten maken en ingrijpend te laten veranderen.

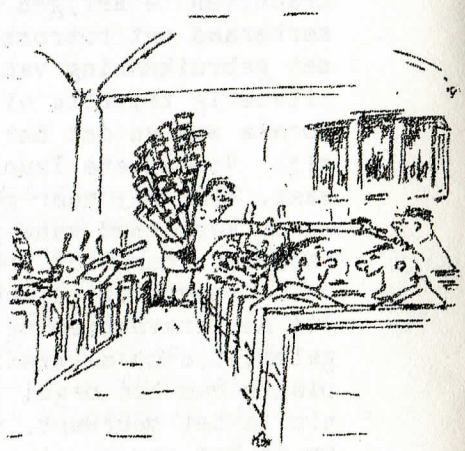

...de blaasbalg weer kapot...

Er is inmiddels een orgelcommissie aan de slag gegaan om gelden te verzamelen voor herstel of vernieuwing van het kerkorgel. Offertes voor reparatie en voor reparatie inclusief ombouw worden gevraagd aan Dekker te Goes en aan Standaart te Schiedam.
In 1920 voert Standaart voor f. 325,-- een reparatie uit; hij geeft daarna weer tien jaar garantie op de balg. In 1921 laat Noordzij weer met klem weten dat het orgel in zeer slechte staat verkeert.
De orgelfabrikant J. van der Kley te Rotterdam en de heer Van Wijk uit Leiderdorp worden gevraagd een advies uit te brengen. Waar de keus is tussen herstel, vernieuwing, of nieuwbouw, stellen beiden voor om tot nieuwbouw over te gaan. Een voorstel dat helemaal in overeenstemming is met de mode van de tijd.

De vooruitang brengt een "nieuw blijk van zijn gunst".

In de jaren rond de eeuwwisseling neemt de welvaart in ons land toe. Er worden veel gereformeerde kerken gebouwd en er is geld beschikbaar voor orgels.
De gereformeerde bouwijver noopt tot bezinning op de vraag aan welke voorwaarden een kerkgebouw moet voldoen. Zo publiceerde Dr. Abraham Kuyper in "De Heraut" een lange reeks artikelen over kerkbouw en liturgie. In 1911 werden deze bijdragen gebundeld uitgegeven. Naast een duidelijke visie op de liturgie ventileerde Kuyper in zijn artikelen ook praktische denkbeelden. Hij stelt dat de kerk de organist van een goed orgel en van goede muziek moest voorzien. De organisten op hun beurt moesten "hun spel aan de kerk geven, zelven verblijd dat ze de Gemeente hierin dienen mogen". In de gereformeerde traditie wordt deze gift van de organist maar al te vaak als vanzelfsprekend opgeëist, wat niet zonder gevolgen kan blijven voor het nivo van de kerkmuziek. Ook betekent het standpunt van Kuyper een uittocht van professionele organisten van gereformeerden huize die nog immer voortduurt. Waar het over deze zaken gaat waart de geest van Kuyper nog steeds rond in de kerk van Pernis.

Organist Noordzij liet Kuyperiaans weten dat hij wilde afzien van de hem aangeboden honorering. Inzake de oproep tot het bouwen van goede orgels vond Kuyper bij zijn achterban in het algemeen minder navolging. Maar gebouwd werd er! In de eerste jaren van onze eeuw worden meerdere orgelmakerijen opgericht die hun producten goeddeels aan gereformeerde kerken gaan leveren. Onder deze in 1904 de N.V. Standaart te Schiedam.

In Pernis wordt het advies van de twee externe deskundigen opgevolgd: nieuwbouw. Er zit al f. 3000,-- in het orgelfonds, dus er is wel iets mogelijk. In 1922 levert de firma die ook het onderhoud van het eerste orgel had, Standaart te Schiedam, een nieuw orgel. Het telt 17 registers op twee klavieren en pedaal. De dispositie vind u achterin deze brochure vermeld. Uit de woorden die Ds. F. Tollenaar bij de ingebruikname sprak blijkt dat de heer Van Wijk uit Leiderdorp als adviseur optrad. Ook organist Noordzij heeft zich intensief met de nieuwbouwplannen en het dispositieontwerp bezig gehouden. De prijs van het orgel bedroeg achtduizend gulden. Herstelplannen van het oude orgel werden niet serieus meer overwogen. De klassieke orgelbouw was uit de gratie, de muzikale mode wilde zoete klanken uit het orgel horen. Voor de organist hadden de moderne orgels van die tijd bovendien allerlei aantrekkelijke technische snufjes zoals de mogelijkheid om tijdens het spelen snel van registratie te kunnen wisselen, iets wat op de oude orgels niet mogelijk was. De verleiding van de nieuwe techniek was sterk en organist Noordzij was hiervoor niet ongevoelig!
Het instrument van Standaart oogt fraai. Het staat in een kas die tesamen met de kanselpartij een smaakvol geheel vormt. Het orgelmeubel heeft een rijzig front met een klassieke opbouw van drie torens met daartussen en daarnaast dubbele vlakke pijpenvelden. De kerkeraad koos als kleur voor de kasschildering: licht eiken afgezet met gouden biezen.

In de kerk hangen diverse afbeeldingen waarop men dit front kan zien; ook zijn er foto's van het front bewaard gebleven. De hier afgebeelde tekening, die het orgel wat breder doet voorkomen dan het was, is van de hand van Jac. van der Sluys.

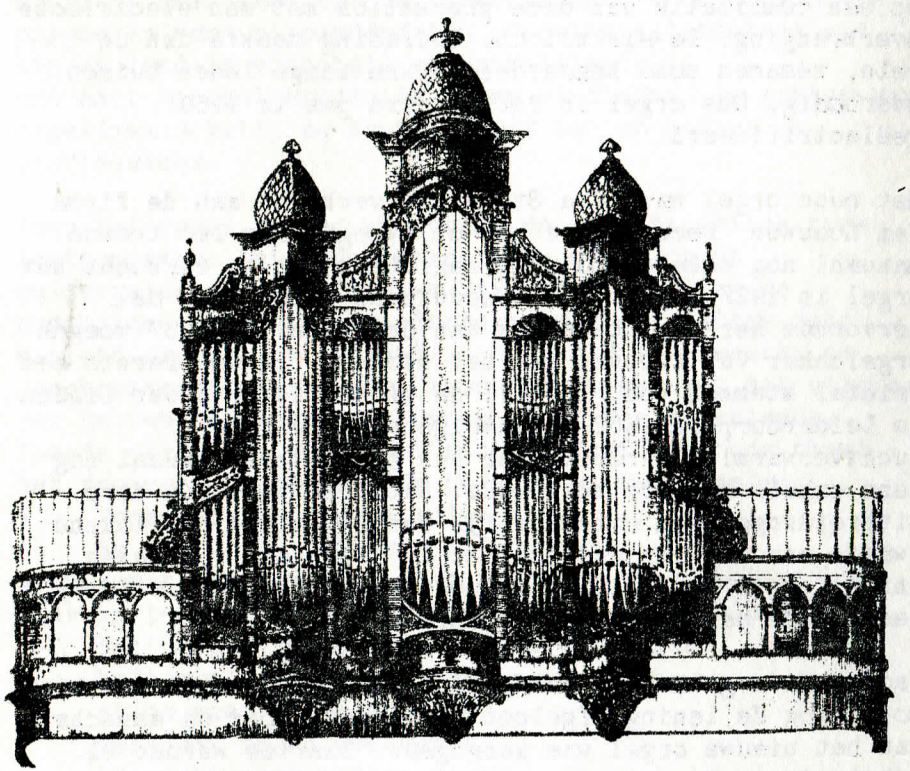

De speeltafel heeft terzijde z'n plaats. Aan de andere zijde is een trapinrichting aangebracht, terwijl er van meet af aan ook een electrische windmachine is. In de oorlogstijd heeft de trapinrichting zijn waarde bewezen! Het orgel is van het type dat in vaktermen "pneumatische kegellade" wordt genoemd. Bij deze orgels wordt de overbrenging van de toets naar de pijp geregeld via een ingewikkeld winddruksysteem van loden buisjes en balgjes.

Dit systeem werd in de eerste decennia van onze eeuw vrij algemeen toegepast. Het verving de aloude mechanische verbinding. Maar de werking van de pneumatiek is traag en na verloop van tijd storingsgevoelig. Daarom stapten veel orgelmakers, zeker bij hun grotere orgels, spoedig over op een combinatie van deze pneumatiek met een electrische overbrenging. De electrische bedrading maakte dan de vele, tesamen soms honderden meters lange loden buizen overbodig. Ons orgel in Pernis werd pas in 1969 geëlectrificeerd.

Het oude orgel werd via Standaart verkocht aan de firma Van Leeuwen. Deze knapte het op, voegde aan het tweede manuaal nog enkele modieuze registers toe en verkocht het orgel in 1927 voor circa tweeduizend gulden aan de hervormde kerk te Koudekerk aan den Rijn. In 1937 voegde orgelmaker Van Leeuwen aan het afdankertje van Pernis een drietal stemmen toe, terwijl de firma Jac. van der Linden te Leiderdorp in 1962 de gevolgen van de hete luchtverwarming herstelde en aan het tweede manuaal nog eens enkele stemmen toevoegde. Het resultaat van deze uitbreidingen was uiteindelijk een zelfstandig klinkend tweede manuaal. In dit opzicht is deze gang van zaken enigszins te vergelijken met wat er in de jaren vijftig geschiedde aan het orgel in Pernis.

Hadden de orgelmakers inmiddels aan Pernis verdiend, hier moest nog de lening afgelost worden die voor de aanschaf van het nieuwe orgel was aangegaan. Daartoe werden al enkele jaren "orgelbonnen" verkocht voor een paar centen per stuk. Er zullen er heel wat verkocht zijn! Pas in 1942 wordt deze aktiviteit gestaakt.

De klank van dit orgel met z'n vele achtvoets stemmen was waarschijnlijk niet te sterk. Met een aantal octaafkoppels kon wel een flinke toename van het klankvolume bereikt worden: wanner één toets werd ingedrukt liep de toets een octaaf hoger of lager vanzelf mee. Een drietal sfeerregisters diende er vooral toe om het ontvankelijk religieus gemoed te beroeren.

Zowel het pneumatische systeem als de keuze van de registers van dit orgel ademen de geest van wat tegenwoordig algemeen als een vervalperiode in de orgelbouw wordt gezien. Een ander teken van die tijd is het op ruime schaal toepassen van zink in plaats van het duurdere maar veel betere "orgelmetaal" voor de grotere pijpen en voor pijponderdelen. Orgelmetaal bestaat uit tin en lood in variabele samenstellingen.
Het hart van het orgel, de eiken windladen, is echter va degelijke makelij en functioneert tot op heden probleemloos.

Toen het orgel gereed was bezat de kerk tijdelijk twee instrumenten: het oude mechanische orgel op de zuidergalerij en het nieuwe Standaart-orgel op de oostzijde. Voor organist Noordzij was dit unieke feit aanleiding om voor te stellen de kerkdienst waarin de ingebruikname plaats zou vinden te openen met het zingen van de tweede strofe van Psalm 33. Aldus geschiedde. Tweede organist Cees Dubel maakte vanaf het oude orgel het voorspel en begeleidde de eerste twee regels:

Roemt nu met nieuwe lofgezangen
de nieuwe blijken van zijn gunst!

Vervolgens nam hoofdorganist Noordzij vanaf het nieuwe Standaart-orgel de begeleiding over, waarop klonk:

Het speeltuig moet dien toon vervangen,
heft vrolijk aan, wijdt Hem uw kunst.
Alles moet Hem eren,
want het woord des Heren,
't richtsnoer zijner daân,
is volmaakt rechtvaardig,
al onz' achting waardig:
eeuwig zal 't bestaan!

Deze ingebruikname vond plaats op woensdag 6 december 1922. Bij deze gelegenheid hield Ds. F. Tollenaar een rede waarin hij met verve het belang van goede kunst in de eredienst verdedigde. Was er destijds misschien tòch sprake van wat oppositie tegen het dure nieuwe orgel? We vaker gebeurt het immers dat er een valse tegenstelling wordt opgeroepen tussen uitgaven voor de eredienst en

uitgaven voor diakonale doeleinden, alsof het eerste ten koste van het tweede moet gaan. Een fragment uit de rede van Ds. Tollenaar laten wij hier graag volgen:

"Zeker zijn daar ook christenen die van geen kunst iets willen weten, die liefst de kerk zoo smakeloos hebben als 't maar kan, wie 't gansch onverschillig is, of 't orgel leelijk en onharmonisch speelt, en die van een oud en slecht orgel zeggen, 't speelt mij mooi genoeg, als we 't maar hooren. Maar die dat zeggen zijn bepaald geen goede christenen. Mogelijk zijn ze bang dat voor 't betere en 't Gode meer welbehaaglijke hun offers gevraagd worden, en dan is 't oude al spoedig goed genoeg. Neen zegt de dichter (van Ps. 96, JP): Majesteit en heerlijkheid zijn voor zijn aangezicht. Geloovigen die er anders over denken, moeten bepaald maar weinig gedachten over den hemel hebben. Want daar zal ook muziek worden gemaakt. Daar zal op hemelsche tonen het lied des Lams worden gezongen, en Johannes noemt muziekinstrumenten, die daar zullen worden bespeeld."

De concertpraktijk.

Vanaf 1980 is er een aktieve concertcommissie in Pernis. Toch is er in dit opzicht niets nieuws onder de zon. Ten bate van het orgelfonds organiseert de orgelcommissie al kort na oplevering van het Standaart-orgel concerten. In enkele toevallig bewaard gebleven kerkblaadjes is hierover te lezen.
In het voorjaar van 1923 geeft op zijn eigen voorstel Mr. P.J. Bouman om niet een concert op het gloednieuwe orgel, tezamen met een soliste. Deze Bouman, destijds advocaat in Rotterdam, was een oud-Pernisser. De kerkeraad stelt de toegangsprijs vast op twintig cent.
In 1935 is de toegangsprijs nog steeds twintig cent als de orgelcommissie een kerstconcert organiseert met medewerking van Arend Noordzij, organist F.C. Beversluis uit Delfshaven en de Pernisser Chr. Gem. Zangvereniging

"Crescendo" o.l.v. Johannes Jacobus Ponse, zangleraar en organist aan de Zweedse Kerk aan de Boompjes.
Niet ieder kan zomaar in Pernis optreden. In 1925 stemt de kerkeraad er mee in dat de blinde organist Kruithof uit Kampen hier ten eigen bate concerteert, maar in 1928 weigert men hem dit "omdat br. Kruithof al verscheidene malen alhier orgelbespelingen heeft gehouden".
Zo krijgt ook Piet van den Kerkhoff nul op het rekest als hij de kerkeraad verzoekt om hier op Tweede Paasdag 1928 te mogen spelen. De 22-jarige Van den Kerkhoff stond toen aan het begin van zijn carriëre, het jaar daarop ontving hij zijn benoeming aan de "kathedraal der kleine luyden", de Rotterdamse Nieuwe Zuiderkerk.
Niet minder bekend zou de organist Feike Asma worden. Hij concerteerde hier op uitnodiging van de orgelcommissie in elke geval op 13 oktober 1937 en op Tweede Paasdag 1938.

Het juiste tempo, samenwerking en collegialiteit.

Waar meerdere organisten in één gemeente dienen is het zaak dat ze het met elkaar eens zijn over elementaire dingen als het tempo van de gemeentezang. Hieraan schort het nog al eens. Van onze eerste organist Arend Noordzij is bekend dat hij met het klimmen der jaren steeds langzamer ging spelen, wat op den duur tot zodanige klachten aanleiding geeft dat de kerkeraad de kwestie met hem moet gaan bespreken. Het gesprek leidt tot niets, want Noordzij meent dat de organist volkomen vrijheid moet hebben in het vaststellen van het tempo. Ook met de herinvoering van het "ritmisch" zingen van psalmen had hij grote moeite. Daarin moest organist Arie den Arend het voortouw nemen.
In 1930 verrijst het Gereformeerd Jeugdgebouw, waarin vanaf 1941 ook erediensten worden belegd omdat het kerkgebouw te klein is. Ten behoeve van de diensten in dit gebouw wordt een pedaalharmonium aangeschaft dat f. 500,-- kost.
Er moet nu naast eerste organist Noordzij en tweede organist Den Arend nog een bespeler worden aangetrokken

voor dit harmonium. Voor deze functie van derde organist zijn er drie sollicitanten: Klaas Heine Meijer, Karel Barth en Leen J. Bergwerff. Na een vergelijkend examen afgenomen door de organistenvereniging wordt als derde organist Barth en als vierde organist Meijer benoemd. Het orgelspel van Karel Barth gaf aanleiding tot herhaalde klachten, zowel mondelinge als schriftelijke. Hij zou veel te lange voorspelen maken. De kerkeraad is het met de briefschrijvers eens en vermaant de organist. Barth krijgt aangaande zijn lange voorspelen te horen dat "dit ontstichtelijk werkt in den eerendienst". Na een paar jaar verhuist Barth naar elders en Leendert Joh. Bergwerff L.zn. volgt hem in 1944 op. Tot op heden functioneert Bergwerff als organist in onze kerk.

De kerkeraad ontwerpt een rooster waarin wordt vastgelegd hoeveel diensten iedere organist in elk gebouw zal spelen. Dit rooster wordt een bron van ergernis. Arend Noordzij weigert direct al om zijn plaats op de kerkorgelbank aan een ander af te staan en als de kerkeraad toch doorzet schrijft hij dat hij in deze situatie geen verantwoording voor het kerkorgel meer kan dragen. De raad neemt dit voor kennisgeving aan.
De uitleg van het rooster kan tot problemen leiden die sommigen op een heel eigen wijze oplossen. De regeling gaat uit van vier zondagen per maand; is er een vijfde zondag, dan mogen de derde en de vierde organist bij gratie om beurten deze dienst op het kerkorgel spelen. Als Meijer en Bergwerff elkaar op zo'n vijfde zondag in het orgelkamertje ontmoeten, ieder menend dat het "zijn" dag is, lossen zij dit collegiaal op door het aantal te zingen strofen te tellen. Ieder zal de helft spelen. Deze rekensom leidt er toe dat halverwege een couplet van Psalm 116 de ene organist het spel van de andere overneemt. Het blijft nog lange jaren heel nauw steken met de hiërarchie onder de organisten en met de verdeling van te spelen diensten in kerk of jeugdgebouw. We keren daarom maar snel terug naar ons orgel.

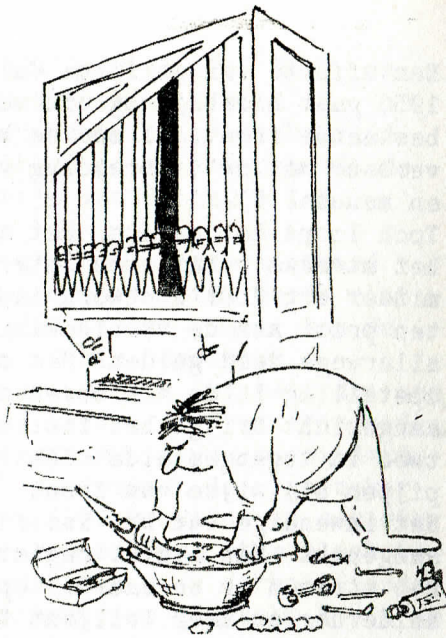

Het instrument brengt elk gewenst tempo voort en functioneert naar behoren. Standaart gaf bij oplevering twintig jaar garantie. Daarom ziet hij zich in 1923 genoodzaakt de kerkeraad een reprimande te geven als hem blijkt dat "onoordeelkundigen" aan het orgel hebben gewerkt. De firma doet het onderhoud, dat tenminste twee maal jaars een stembeurt omvat, tot 1942. Dan gunt men dit werk aan Vermeulen uit Overschie die hiervoor niet f. 48,-- maar slechts f. 35,-- per jaar verlangt. Zo gaat het instrument de vijftiger jaren in, de wederopbouwtijd.

De modernisering van 1959.

Het instrument van Standaart doet het vooralsnog goed in Pernis. Als in 1959 het gehele kerkinterieur naar de toenmalige inzichten wordt vernieuwd kan het in principe gehandhaafd blijven. Het orgel wordt wel overgeplaatst naar de tegenovergestelde zijde van de kerk. Een fraaie lichtval in de kerk vanuit het oosten is winst bij deze overplaatsing.
Het laten uitvoeren van achterstallig groot onderhoud is echter onvermijdelijk. De leren membraambalgjes zijn versleten en zijn gaan lekken, wat allerlei storingen tot gevolg heeft. Ook leven er wensen ten aanzien van de registersamenstelling, de "dispositie". Er zijn meerdere plannen gemaakt, variërend van alleen de noodzakelijke vervanging van de membramen tot diverse uitbreidingsvoorstellen.

Een offerte van de firma Valckx & Van Kouteren & Co. uit 1956 gaat hierbij nog uit van handhaving van het bestaande front, al zou de kas dieper moeten worden in verband met de uitbreiding van de dispositie van pedaal en manuaal II.
Toch loopt het anders. Het oude meubel past niet meer bij het strakke vernieuwde interieur. Het is ook meer of minder erg door houtworm aangevreten en zo valt het dan ten prooi aan de vernieuwingsdrang die zich toen allerwege deed gelden. Het orgel krijgt een half open opstelling in de nis boven de kansel. Een nieuw aangezicht krijgt het instrument door de opstelling van twee in tegengestelde richting aflopende rijen zinken pijpen bij wijze van front.
Het inwendige van het instrument wordt ook fors aangepakt. Het aantal registers wordt vergroot tot 22. Het streven is er daarbij op gericht om de totaalklank helderder en meer briljant te maken. De dispositie die zo tot stand komt weerspiegelt de "neobarokke" oriëntatie van de orgelbouw in de jaren vijftig. Vooral het tweede klavier krijgt meer registers en krijgt zo een zelfstandige funktie ten opzichte van het hoofdmanuaal. De zwelkast om het tweede klavier verdwijnt dan ook.
Een verbetering is verder dat veel zinken pijpen en onderdelen die Standaart in 1922 verwerkte nu worden vervangen door exemplaren van veel beter orgelmetaal.

De klankgeving ("intonatie") van het pijpwerk blijft ietwat ten achter bij wat de vernieuwde dispositie doet vermoeden. Men had destijds meer aandacht voor een degelijke constructie dan voor het artistieke aspect van het instrument. De orgelmakers gingen in die jaren wat dat betreft in de regel nog vrij fabrieksmatig te werk en zo werd aan de intonatie niet die zorg en tijd besteed die deze bezigheid waard is.
Het orgel is na deze verbouwing weer bedrijfszeker en voor geruime tijd geschikt om z'n taak te vervullen. De technische aanleg en de makelij van de toegevoegde mahoniehouten windladen is zeer goed.

De firma Valckx & Van Kouteren & Co., Electr. Kerk- en Concertorgelfabriek te Rotterdam heeft het werk uitgevoerd. Deze firma is voortgekomen uit het bedrijf van Standaart dat in 1934 failliet ging; later heeft de firma Pels in Alkmaar het bedrijf van Valckx & Van Kouteren overgenomen.
De restauratie en ombouw kostte circa achttienduizend gulden. Over het vervangen van de pneumatiek wordt niet gesproken, waarschijnlijk was dat in het geheel van de kerkinterieurwijziging financieel niet haalbaar.
Financiële bescheidenheid blijkt ook uit het feit dat een deel van de nieuwe registers is vervaardigd van versneden gebruikt pijpwerk, grotendeels afkomstig van verwijderde registers uit 1922. Dit feit verantwoordt de orgelmaker overigens in de offerte. Het in 1990 verwijderde register Terts spant wat dit betreft de kroon. Deze stem bleek te zijn samengesteld uit niet minder dan vier verschillende soorten pijpen die de intoneur destijds getracht heeft zo goed mogelijk bij elkaar aan te laten sluiten.

De organisten.

Eerste organist is in deze tijd Arie den Arend. In de ware hiërarchie van organisten die de gereformeerde kerk van Pernis kende draaide hij al sinds 1924 mee, aanvankelijk als derde organist, vanaf 1935 als tweede organist en sinds 1952 dan als "titularis", eerste organist, in welke funktie hij de legendarische Arend Noordzij opvolgt. Pas in 1980 neemt hij met moeite afscheid van "zijn" orgel.
Den Arend was tuinder van professie, maar vóóral was hij musicus. Behalve organist aan de gereformeerde kerk was hij dirigent van een aantal harmonie- en fanfarekorpsen, voor welke hij veel heeft gecomponeerd en gearrangeerd. Daarnaast had hij veel piano- of orgelleerlingen.
Het is voor een goed deel de verdienste van Den Arend dat de gemeente van Pernis ook nu een graag en goed zingende schare is.

Hij bereikte dit resultaat door er stug vanuit te gaan dat wat gezongen kàn worden ook gezongen moet kunnen worden: "dat stampen we er dan wel in"!. Soms daalde hij daartoe van de orgeltrap af om de gemeente zingend vóór te gaan in het nieuwe lied, de enige werkelijk effectieve methode om een lied aan te leren. Deze vorm van cantoraat nam echter geen vaste vormen aan omdat hiertegen naar gereformeerd gebruik oppositie ontstond. Met een resolute vorm van orgelbegeleiding tijdens de dienst, soms zelfs in canonische vorm, zorgde Den Arend in zijn jaren voor stevige gemeentezang.
Den Arend was tevreden met het orgel zoals het sinds 1959 klonk. Bij een bezoek aan het voormalige Pernisse orgel te Koudekerke was hij er echter duidelijk over dat hij aan een dergelijk mechanisch instrument verre de voorkeur gaf.
Diverse andere organisten bezetten in deze jaren kortere of langere tijd de orgelbank.
Leen Bergwerff bleef zijn post in Pernis natuurlijk immer trouw; daarnaast diende en dient hij de kerk op Heyplaat.
Vóór hij in Maassluis bij de destijds beroemde organist Oranje les ging halen heeft hij enige tijd onderricht van Den Arend gehad, die niet eerder zo'n snelle theorieleerling begeleidde.
Vele jaren bespeelde ook Dirk Berghout ons orgel, maar later aanvaardde hij een benoeming aan de Nederlandse Hervormde gemeente van Pernis. Slechts korte tijd dienden Leendert Verschoor P.zn., Elias Hordijk C.zn. en Jan Adr. den Arend Mar.zn. de kerk van Pernis.

Als jong talent begon hier Aart Bergwerff zijn loopbaa Hij nam later de plaats van Den Arend in. Als enthousi conservatoriumleerling stimuleerde hij nieuwe ontwikkelingen in Pernis. Zo droeg hij bij tot het ontstaan van een jaarlijkse serie orgel- en koorconcer en tot de oprichting van het "gemeentekoor", een semi- permanente ad hoc cantorij. In 1990 vertrok hij naar D Haag, waar in de Evangelisch Lutherse gemeente de kerkmusicus als vakman een gewaardeerde plaats heeft e waar hij het befaamde orgel van Johann Heinrich Hartma Bätz mag bespelen.

Na het vertrek van Den Arend werd de hiërarchie der organisten opgeheven en werd er in 1981 een "organistenteam" geïnstalleerd. Leen Bergwerff, Marjan den Boer en Jan Buitenhuis maken hiervan nog steeds de uit; gedurende korte tijd deed dat ook Arie Beukelman. Daarna trad Ineke Pieters tot deze groep toe en in 198 kwam Jan Pilkes, die in feite Aart Bergwerff opvolgde.

Revisie langs wegen der geleidelijkheid.

Een decennium lang functioneert het orgel van Standaar Valckx & Van Kouteren goed. Maar langzamerhand ontstaa er steeds meer storingen in het pneumatische systeem. volledig herstel van dit kwetsbare systeem van buisjes klepjes en balgjes systeem is een kostbare en eigenlij ongewenste zaak.
Dan wordt in 1969 ten slotte de pneumatiek afgedankt. firma Pels & Van Leeuwen te Alkmaar brengt een electrische tractuur met een nieuwe speeltafel aan. He is nu met deze electrische overbrenging mogelijk om de nieuwe speeltafel op enige afstand van het orgel op de galerij te plaatsen. De organist wordt bevrijd uit zij kamertje en zo kunnen organist en voorganger tot beide tevredenheid elkaar eindelijk weer zien.

Een uitbreiding met een Quintadeen op manuaal II en met een Ruispijp twee sterk en een Schalmey 4' op het pedaal, waarvoor bij dezelfde gelegenheid offerte is gevraagd, gaat niet door.

Wel voert Pels & Van Leeuwen in 1979 noodzakelijk groot onderhoud uit: voor ruim zevenduizend gulden worden alle 1344 merendeels versleten membraambalgjes vervangen. Ze hebben twintig jaar dienst gedaan.
Inmiddels wordt er met de verkoop van oud papier flink aan geldwerving voor het orgelfonds gedaan. Het plan ontstaat om dóór te gaan met geldwerven om het orgel verder te verbeteren.

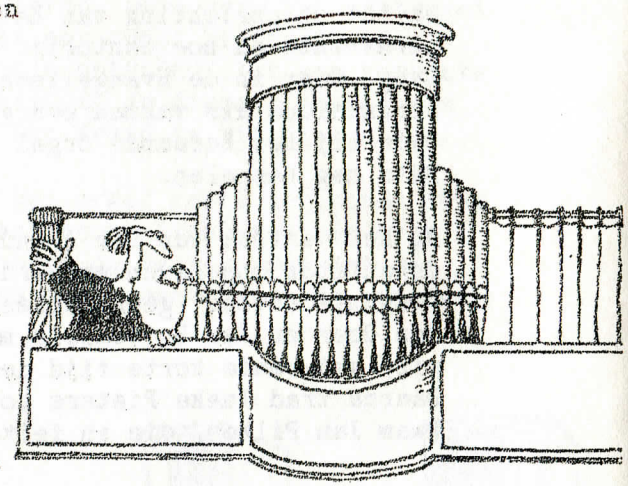

- in 1969 komt de organist te voorschijn -

De orgelcommissie.

In 1982 valt er een zeer opmerkelijk besluit: de gehele geldelijke zorg rond het orgel wordt door de kerk overgedragen aan de orgel- en concertcommissie. Als tegenprestatie voor het onderhoud van het instrument mag de orgel- en concertcommissie vrij over een verwarmde kerk beschikken voor het houden van concerten.
De orgelcommissie krijgt van de kerkeraad vrij mandaat om naar eigen goeddunken het inwendige van het orgel aan te pakken.
Na enkele jaren worden orgel- en concertcommissie ontkoppeld. Het bijwonen van concerten is ten slotte iets dat geen verband kan houden met het lidmaatschap van de kerk.

Lid van de orgelcommissie waren van meet af aan Aart en Ad Bergwerff. Jan Buitenhuis maakte enkele jaren deel van de commissie uit, evenals Peter Molendijk en Bert Brand. Jan Pilkes maakte de slotfase van het project mee.
Het doel van de orgelcommissie is in de eerste plaats het verzorgen van het gewone jaarlijkse onderhoud, wat voor de kerk een structurele uitgavenbesparing betekent. In de tweede plaats tracht de commissie het orgel waar mogelijk verder te verbeteren en in de derde plaats streeft men naar een uitbreiding met een derde manuaal.
Uitgangspunt bij de voorgenomen revisie en uitbreiding is dat alles met relatief geringe middelen en met aanwenden van gebruikte materialen zal gebeuren. Zou het project echt kostbaar worden, dan was het geld wellicht beter besteed geweest aan de bouw van een nieuw mechanisch orgel.
De commissie begint een jaren durende speurtocht op zoek naar betaalbaar en kwalitatief goed pijpwerk dat past in het geheel van het orgel. Van het Groningse Warffum tot Tongeren in België worden particulieren en orgelmakers bezocht. Er wordt gekocht, om advies gevraagd, soms wordt ook weer verkocht en uiteindelijk kon een aantal uitstekende registers geplaatst worden. Het toeval, dat de commissie trachtte enigszins te sturen, was bij dit alles een niet onbelangrijke factor.
Achteraf gezien is de commissie blij dat het te besteden geld steeds schaars was: elke keer als er een besluit genomen moest worden was er tijd om de zaken goed te overwegen. Alle plannen werden in fasen uitgevoerd en elke ingreep in het orgel kon in de praktijk beproefd worden vóór er een volgende fase aanbrak.

Wat is er allemaal veranderd?

In de periode van 1983 tot 1990 gebeurt er veel in het orgel. Zonder alle details op te sommen - die zijn verantwoord bij het dispositieoverzicht achterin deze brochure - geven wij hiervan een overzicht.

Afgezien van het gewone onderhoud dat natuurlijk altijd doorgaat, zijn de uitgevoerde werkzaamheden drieërlei. Er worden registers vervangen door betere, de uitbreiding met een derde manuaal krijgt z'n beslag en al het bestaande pijpwerk wordt opnieuw geïntoneerd.

Beslissend in de voorspoedige afloop van het project was stellig dat de commissie in 1989 in contact trad met Gerard Mulder te Delft. Zonder de enorme inzet van deze niet-professionele orgelmaker zouden in de slotfase van het project de zaken niet zo grondig kunnen zijn aangepakt als nu het geval was. Een totale herintonatie en een zó zorgvuldige inrichting van het derde manuaal had de commissie vanwege de daarmee gemoeide kosten niet zonder meer aan een orgelbouwfirma kunnen opdragen.

1. Andere registers.

De eerste daad van de commissie is in 1983 de aanschaf van een nieuw register op het hoofdwerk, een Cornet, een krachtige uitkomende stem die per toets vijf pijpjes laat spreken. Dit register is speciaal bedoeld om bij de gemeentezang duidelijk de melodie voor te dragen. De introductie van het Liedboek voor de Kerken in 1973 is niet vreemd aan deze aanschaf.
In de jaren hierna worden enkele bestaande registers vervangen door soortgelijke van betere kwaliteit. Bij de ombouw in 1959 is weliswaar enig inferieur materiaal uit 1922 al door beter vervangen, maar enkele "voze" fluiten zijn toen toch gehandhaafd. Op Manuaal II verdwijnen in 1988 de Concertfluit en de Orkestfluit. Zij worden vervangen door twee fraaie registers die door afbraak van orgels elders beschikbaar waren. In 1990 komt een prachtige Nachthoorn de plaats van de Gedekt Fluit op Manuaal I innemen. Op ditzelfde klavier wordt de Octaaf vier voet vervangen door eenzelfde register dat in de discant iets nauwere maten heeft en daarmee beter past in het nagestreefde klankbeeld.

Deze vervangingen betekenen tesamen al een aanzienlijke verbetering van de orgelklank.
In 1989/90 gaat de commissie nog een stapje verder door een drietal registers te vervangen, niet door soortgelijke, maar door heel andere. Zo wordt het karakter van het tweede klavier wat in een andere richting uitgewerkt. In dit kader maken de Terts en de Quint van Manuaal II plaats voor respectievelijk een Octaaf twee voet en een Sesquialter (een prachtig register om de melodie uitkomend te laten horen). De Gamba verdwijnt ten gunste van een Quintadeen.

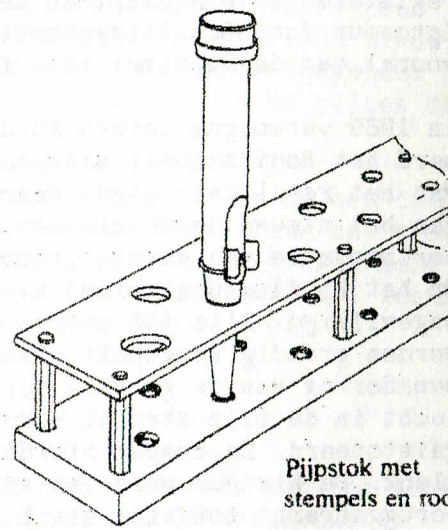

Pijpstok met stempels en roo

2. Herintonatie.

De commissie koesterde al langer de wens om tot een herintonatie van al het bestaande pijpwerk over te gaan. Met alle respect voor wat er bij de ombouw in 1959 gedaa is moeten we toch vaststellen dat er destijds aan het artistieke aspect van de intonatie, misschien ook wel omwille van de tijd die daarmee gemoeid is, minder zorg is besteed dan aan de duurzaamheid van de constructies. Ondertussen beluisteren we de orgelklank met andere oren dan dertig jaar geleden. De orgelbouw staat gemiddeld op een hoger peil en we mogen voor de orgelklank andere normen stellen.
De uitgevoerde intonatiewerkzaamheden lijken weinig spectaculair, maar het betreft hier misschien wel het belangrijkste onderdeel van het gehele project.

Evenals de overige werkzaamheden is ook de herintonatie in fasen uitgevoerd.
Een begin werd gemaakt in 1983/84 met twee registers, de Schalmei van Manuaal II en de Fagot van het Pedaal. Deze beide tongwerken zijn in 1959 omgebouwd uit bestaande registers van Standaart en ze klonken duidelijk te mager. Intoneur Joop Schellingerhout van de firma Kramer heeft vooral van de Schalmei iets fraais weten te maken.

In 1989 vervolgde Gerard Mulder het intoneerwerk. Eerst werd het Hoofdmanuaal aangepakt. Na kritisch beluisteren van het resultaat volgde daarna het Pedaal. Na de opbouw van het nieuwe derde klavier volgde in 1990 de herintonatie van enkele stemmen van Manuaal II.
Op het Hoofdmanuaal bleef alleen de Roerfluit uit 1922 ongewijzigd. Alle 448 pijpen van de prestantregisters werden grondig aangepakt. Vanuit een systematische benadering van de grootte van de voetopening waardoor de lucht in de pijp stroomt werden deze pijpen opnieuw geïntoneerd. Ze kregen hierdoor een beduidend ruimere klank. De Mixtuur werd van vijf pijpen per toets teruggebracht tot vier sterk door het laagste koor uit te nemen. De klank van de Trompet werd minder "vet" gemaakt, onder andere door alle schalbekers één plaats op te schuiven.
Op het Pedaal moest vooral aan de Fagot veel gedaan worden. De klank was toch nog niet bevredigend. Om die te verbeteren werden de door elkaar geraakte schalbekers op hun juiste plaats en lengte gebracht waarbij aanvulling met twee bekers nodig was. Verder werd de buiging van alle tongen gecorrigeerd. De houten blokken waarin de grootste twaalf pijpen van dit register staan werden hersteld en wormvrij gemaakt. Om de verkregen klankverandering tot uitdrukking te brengen heet dit register voortaan Bazuin.
In de pijpen van de Subbas werd houtworm ontdekt. Door een groepje vrijwilligers werd dit insect grondig bestreden. De enorme houten pijpen zijn hiervoor allen uit het orgel genomen. De worm was gelukkig niet tot binnen doorgevreten. Ook in 1959 was er al sprake van

aantasting van deze pijpen door de houtworm. Ook toen is dit bestreden; de oude en de nieuwe gaatjes waren duidelijk te onderscheiden.
De intonatie van de mooie zware pijpen van de Octaaf vie voet werd tot slot verbeterd.
Aan de pijpen van Manuaal II hoefde minder ingrijpend gewerkt ter worden. Afgezien van de in 1989/1990 nieuw geplaatste stemmen werden alleen correcties toegepast op de Woudfluit en, voor zover de makelij van de pijpen dat toeliet, op de Holpijp.

Het resultaat van de herintonatie is dat er nu een totaal ander orgel klinkt dan voorheen. De orgelklank heeft over de gehele linie beduidend aan allure en zeggingskracht gewonnen. De totaalklank werd sterker; dit vraagt van de organist een behoedzame wijze van registreren!

3. Een derde klavier.

De uitbreiding van het orgel met een derde klavier trok meer aandacht van de kerkgangers dan de herintonatie. Hier was dan ook iets te zien! In zekere zin is het luxe dat het orgel dit extra manuaal gekregen heeft. Voor de gemeentezangbegeleiding is dit klavier niet onontbeerlijk. Het was echter een hartewens van de commissie om een dergelijke uitbreiding gestalte te geven. De plaatsruimte was immers beschikbaar. Het orgelkamertje waar vroeger de pneumatische speeltafel stond leek wel speciaal voor dit doel gemaakt. Bij de concertpraktijk die in Pernis is ontstaan zou dit derde manuaal zeer goede diensten kunnen bewijzen. Financieel leek de uitbreiding ten slotte haalbaar omdat de prijs van het oud papier een reeks van jaren zeer gunstig was. Zo besloot de commissie dat dat derde manuaal er maar komen moest. Het nieuwe klavier zou een zwelwerk worden naar frans-romantische snit, in de franse terminologie een "Récit expressif". De dispositie die de commissie voor ogen stond wijkt nauwelijks af van wat het uiteindelijk geworden is.

Al spoedig slaagde de commissie er in om een gebruikte windlade aan te schaffen. Orgelmaker Louis J. Kramer uit Boskoop heeft deze sleeplade in de zwelkast geïnstalleerd. Ook een goede drieklaviers speeltafel kon snel worden aangeschaft; in Nijverdal kwam een mooi exemplaar beschikbaar dat nog maar enkele jaren dienst had gedaan. Om de bedrijfszekerheid van deze speeltafel te vergroten liet de commissie alle electrische contacten vervangen door nieuwe, van fabrikaat Kimber-Allen.
De aanschaf van het pijpwerk had meer voeten in de aarde. Het meeste was in de jaren vanaf 1983 al verworven, maar tot het laatst toe probeerde de commissie haar kritische houding ten opzichte van alle veranderingen te handhaven. Zo werd op de valreep nog pijpwerk afgedankt waarvan aanvankelijk veel werd verwacht maar dat toch wat tegenviel of waarvoor betere pijpen beschikbaar kwamen.
In de zomer van 1990 kon Gerard Mulder de opbouw van het zwelwerk ter hand nemen. De hele vacantie ging heen met allerlei herstelwerkzaamheden aan de windlade. Pas daarna konden nieuwe roosters gemaakt worden, of de oude aangepast, om het nieuwe pijpwerk in op te stellen. Voor enkele werkzaamheden, zoals het maken van een lade voor de grootste pijpen van de Bourdon, kon gelukkig een beroep worden worden gedaan op handige gemeenteleden. De assistentie van de heer Maarten Schütz uit Delft was bij dit alles onontbeerlijk.

Het oog wil ook wat.

Er is een uitdrukking die zegt dat ieder orgel klinkt zoals het er uit ziet. Vaak klopt dat: het binnenwerk van een achttiende eeuws orgel en een barokke kas vormen tesamen een eenheid en wanneer je een neo-gotisch meubel ziet verwacht je daarin meestal terecht een instrument uit de negentiende eeuw aan te treffen.
Ons orgel is beter gaan klinken dan het er uit zag. Beeld en klank klopten niet meer met elkaar. Daarom besloot de commissie - te elfder ure, want de plannen voorzagen hier niet in - om ook het uiterlijk van het orgel aan te

pakken. Allereerst is de lelijke aluminiumverf op de frontpijpen aan het oog onttrokken door de pijpen te laten spuiten met Oyster-silver autolak. De "bekjes" va de pijpen zijn met bladgoud belegd.
Vervolgens zal er in 1991 een kas om het orgel geplaats worden. Op ons verzoek heeft Henk van Luyt uit Aalten daartoe een ontwerp gemaakt dat aansluiting zoekt bij h kerkinterieur en dat uitgaat van de huidige opstelling van de meeste frontpijpen.

Tot slot.

De orgelcommissie is blij met het bereikte resultaat, z goed als er ook blijdschap is dat het project nu voltoo is.
Zonder enorme pretenties stelt de commissie het orgel a u voor. Toen de commissie het project begon deed zij da met aanvaarding van het feit dat de aanleg van het instrument geen eerste keus is. Bij nieuwbouw zou gekoz zijn voor een mechanisch in plaats van een electro-pneumatisch orgel. Ook het klinkend gedeelte, het pijpwerk, is in grote lijnen als gegeven feit geaccepteerd, al kon hieraan toch heel wat veranderd worden.
Met aanvaarding van deze beperkingen heeft de commissie getracht er het beste van te maken.

Wat is het geworden? Het resultaat is niet het "compromis-orgel" dat van allerlei soorten pijpen iets zich heeft en waarop muziek uit alle stijlperioden gespeeld zou moeten kunnen worden. Zo'n instrument bestaat niet.
Ook is er niet een voluit frans-romantisch orgel ontstaan, al wijst de opzet van het zwelwerk nadrukkeli in die richting.
Wat is het dan wel? Natuurlijk is het nu een instrument dat in technisch goed functioneert, waarvan alle technische gebreken verholpen zijn.

Het orgel is vóóral bedoeld voor het begeleiden van de gemeentezang. Als begeleidingsinstrument is het een orgel met veel gezichten, er kan een enorm breed scala aan klankkleuren mee verwezenlijkt worden. Voor de gemeentezangbegeleiding biedt dit ongekende mogelijkheden: een zestiende-eeuwse psalmmelodie kan in een heel ander jasje gestoken worden dan een liedmelodie uit de negentiende eeuw. Juist door de afwisseling blijft de klank van het orgel boeien.
Ook voor concertgebruik heeft het orgel veel te bieden. Een behoorlijk deel van het orgelrepertoire kan in Pernis overtuigend tot klinken worden gebracht!

Het is de wens van de orgelcommissie dat velen lang plezier van het vernieuwde orgel zullen hebben.
Het grote karwei is klaar. Het orgelfonds blijft echter bestaan want ook in de toekomst wil de commissie de stembeurten en het gewone onderhoud blijven verzorgen, terwijl er op lange termijn ongetwijfeld wel weer eens groot onderhoud nodig zal zijn. Maar dat is vandaag onze zorg niet!

Voor geïnteresseerden: de volledige disposities.

De dispositie van het eerste orgel luidde bij de verl
in 1923 als volgt:

Manuaal I	**Manuaal II**	**Pedaal**
Prestant 8'	Bourdon 8'	Subbas 16'
Bourdon 16'	Fluit dolce 4'	
Holpijp 8'	Gemshoorn 2'	
Octaaf 4'		
Quint 3'		
Roerfluit 4'		
Octaaf 2'		
Cornet 4 sterk		
Trompet 8' bas en discant		

De dispositie van het Standaart-orgel van 1922 luidde

Manuaal I	**Manuaal II**	**Pedaal**
Bourdon 16'	Holpijp 8'	Subbas 16'
Prestant 8'	Gamba 8'	Octaafbas 8'
Roefluit 8'	Aeoline 8'	Tuba 8'
Viola d'Amore8	Céleste 8'	
Octaaf 4'	Concertfluit 4'	
Orkestfluit 2'	Vox Humana 8'	
Mixtuur 3-4 st.		
Trompet 8'	tremulant	

Daarbij de koppels I/II, I/II 16', Ped./I, Ped./II, Pedaaloctaafkoppel, Superoctaafkoppel I en de vaste combinaties P, MF, F en Tutti.
Manuaal II stond in een zwelkast.

Van 1959 tot 1983 had het orgel van Standaart-Valckx de volgende dispositie:

Manuaal I	**Manuaal II**	**Pedaal**
Prestant 8'	Holpijp 8'	Subbas 16'
Roerfluit 8'	Gamba 8'	Octaafbas 8'
Octaaf 4'	Prestant 4'	Gedekt 8'
Gedekt Fluit 4	Concertfluit 4	Koraalbas 4'
Quint 22/3'	Nasard 22/3'	Fagot 16'
Octaaf 2'	Orkestfluit 2'	
Mixtuur 5 st.	Terts 13/5'	
Trompet B/D 8'	Scherp 3 st.	
	Schalmei 8'	
	tremulant	

Verder de koppels I/II, Ped./I, Ped./II, I/II 16' en de gebruikelijke vaste combinaties.

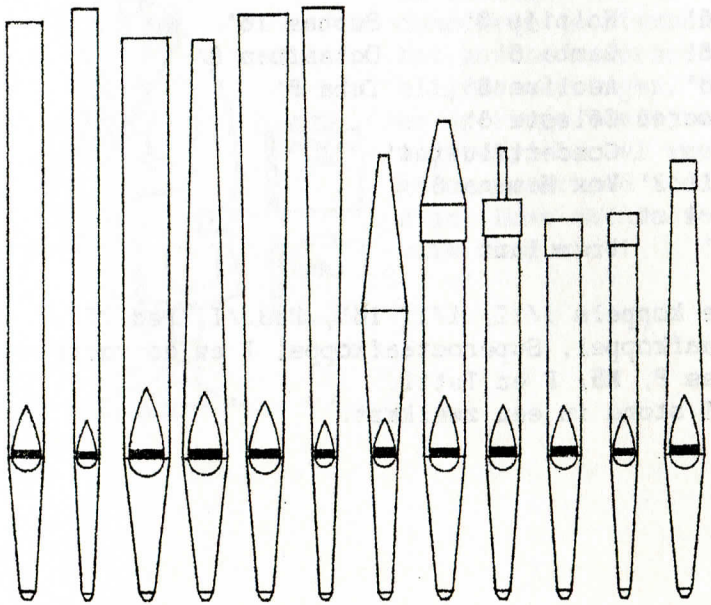

In 1989/1990 werd de dispositie gewijzigd tot:

Manuaal I (Hoofdmanuaal)

Prestant 8'	Uit 1922. Het frontdeel, gemaakt door Bush te Herten, is uit 1959. Intonatie gewijzigd.
Roerfluit 8'	Uit 1922. Ongewijzigd.
Octaaf 4'	In 1990 is de Octaaf uit 1922 vervangen door een in de discant enger uitlopende Octaaf van onbekende herkomst.
Nachthoorn 4'	In 1990 geplaatst ter vervanging van de Gedekt Fluit 4' uit 1922/1959. Het is de Vlakfluit 4' uit het Leeflang-orgel (1952) van de Westerkerk te Delft.
Quint 2 2/3'	In 1959 uit ouder pijpwerk gemaakt. Intonatie gewijzigd.
Octaaf 2'	In 1959 uit ouder pijpwerk gemaakt. Intonatie gewijzigd.
Mixtuur 4 st.	Uit 1959, toen 5 sterk. Intonatie gewijzigd en het laagste koor uitgenomen.
Trompet 8' B/D	Uit 1922. In 1959 zijn alle zinken stevels en de bekers van het klein octaaf door exemplaren van orgelmetaal vervangen. In 1990 is de intonatie gewijzigd en zijn alle bekers ½ toon opgeschoven tot tertsbekers.
Cornet 5st. D.	In 1983 geplaatst. Gebruikt pijpwerk met open achtvoets koor. In 1990 ongewijzigd.

Manuaal II (Positief)

Holpijp 8'	Uit 1922. In 1959 wijder gemaakt door opschuiven met behulp van pijpwerk uit de vervallen Bourdon 16' van Manuaal I. Voor zover de hoge opsnede dit toeliet is in 1990 de intonatie gecorrigeerd.
Quintadeen 8'	In 1990 geplaatst op de plaats van de Gamba. Afkomstig uit het orgel van de geref. kerk te Nijverdal, daar als 16'. Discant aangevuld met nieuw pijpwerk.
Prestant 4'	Uit 1959, deels van oud pijpwerk. Vrij veel streek in de bas. Ongewijzigd.
Roerfluit 4'	In 1988 geplaatst ter vervanging van de Concertfluit 4' uit 1922. Onbekende herkomst.
Octaaf 2'	In 1990 geplaatst op de plaats van de Terts uit 1922. Onbekende herkomst.
Woudfluit 2'	In 1988 geplaatst ter vervanging van de Orkestfluit 2' uit 1922. Afkomstig uit chr. geref. kerk te Werkendam. Vervaardigd in pijpenmakerij van firma Pels.
Sesquialter 2 st.	In 1990 geplaatst op de plaats van de Quint uit 1959. Afkomstig uit het orgel van het Haags conservatorium, makelij Flaes. Fis-3 en g-3 aangevuld. Uitbouw in het klein octaaf zal volgen.
Scherp 3 st.	Uit 1959. Ongewijzigd.
Schalmei 8'	Uit 1959, waarbij gebruik is gemaakt van de tongen en koppen van de Vox Humana uit 1922. In 1984 verbeterd door de bekers een aantal plaatsen op te schuiven en aan te vullen. In 1990 ongewijzigd.

Manuaal III (Récit expressif)

Bourdon 16'	Vanaf c0 de Bourdon 8' uit het Adema-org van de Vincentiuskerk te Amsterdam. Intonatie gewijzigd. Groot octaaf uit de Quintadeen 16' uit Nijverdal. Hiervan is de opsnede sterk verlaagd en de kernspleet vernauwd. Van C t/m f1 op aparte lade (Pedaal).
Cor de Nuit 8'	Vanaf c0 gemaakt uit de Gedekt Fluit 4' van I, van wijde mensuur. Opsnede verlaagd. Groot octaaf van overeenkomsti mensuur, afkomstig uit gebouw Pro Rege t Rotterdam, Valckx & Van Kouteren 1928.
Viole de Gambe	Uit Vincentiuskerk Amsterdam. Intonatie gewijzigd. Groot octaaf op aparte lade.
Voix célèste	Uit Vincentiuskerk Amsterdam. Intonatie gewijzigd. Spreekt vanaf c0.
Flûte oct. 4'	Uit Vincentiuskerk Amsterdam. Intonatie gewijzigd.
Flûte 2'	Uit Vincentiuskerk Amsterdam. Intonatie gewijzigd.
Viole 4'	Uit een Viola di Gamba 8' van Maarschalkerweerd (Overschie 1870?). Intonatie aangepast. Pijpwerk discant aangevuld door Gerard Mulder.
Carillon	Een mixtuurstok is gereserveerd voor een meervoudige vulstem en enig pijpwerk is in depot. De definitieve keuze voor de samenstelling is afhankelijk van de ervaringen met het Récit.
Trompette 8'	Uitgevoerd met franse kelen. Zo goed als nieuw, heeft korte tijd in de vrijgemaak geref. kerk te Rijnsburg gestaan. gestaan. Intonatie aangepast.
Basson-hautbois	Uit geref. kerk te Bennekom. Tongen en kelen schoongemaakt en waar nodig gevlak Voetopeningen hersteld. Fis-3 en g-3 aangevuld. Intonatie aangepast.
Clarinette 8'	Eng cylindrisch tongwerk van onbekende

makelijk, afkomstig uit Göteborg. Stevels van tin en bekers van koper. Opnieuw geïntoneerd.

Pedaal

Bourdon 16'	Transmissie van de Bourdon 16' van Récit.
Subbas 16'	Uit 1922. Ongewijzigd.
Octaaf 8'	C t/m fis in front, uit 1959. Ongewijzigd.
Gedekt 8'	Uit 1959/1922: twaalf metalen pijpen uit 1959, C t/m f combinatie met de Subbas. Ongewijzigd.
Octaaf 4'	In 1959 gemaakt uit de Octaafbas 8' van 1922. Intonatie gecorrigeerd.
Bazuin 16'	In 1959 als Fagot 16' gemaakt uit de Tuba 8' van 1922. In het groot octaaf zinken bekers van halve lengte, met houten stevels. Van c0-f1 nieuwe bekers en orgelmetalen stevels in plaats van de oude zinken stevels. In 1984 onbevredigende intonatiecorrectie. In 1990 zijn alle bekers op hun juiste plaats en lengte gebracht waarbij ter aanvulling enkele zinken bekers zijn gebruikt. De tongbuiging is grondig herzien en lekke houten stevels zijn gerepareerd. De klank is nu een volle bazuintoon.

Koppels: I/II, I/III, II/III, I/III 4', I/III 16', Ped./I, Ped./II, Ped./III en Ped./III 4'.
Daarbij de gebruikelijke vaste combinaties en één vrije combinatie. Op Manuaal II en III een tremulant.

Het front is in 1990 gespoten met Oyster-silver lak en de labia zijn verguld.
Begin 1991 zal een kas worden aangebracht naar ontwerp van Henk van der Luyt te Aalten. Hierbij blijft de opstelling van de frontpijpen grotendeels gehandhaafd.

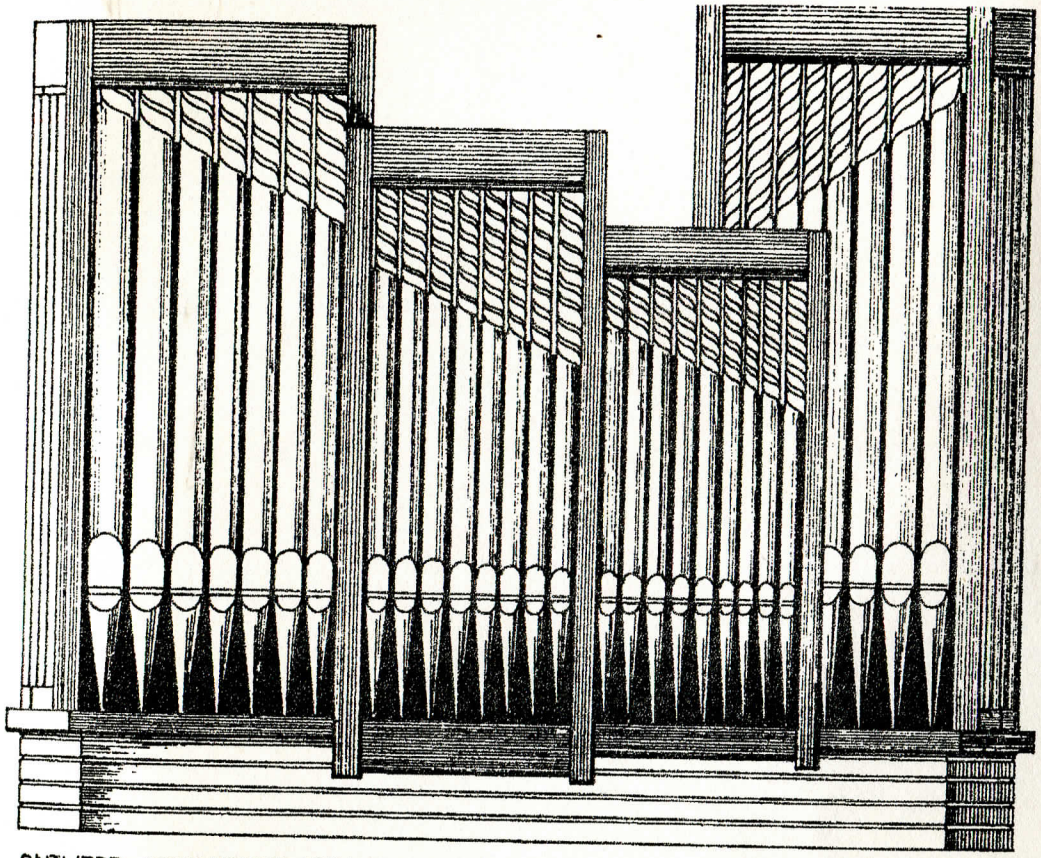

ONTWERP ORGELFRONT GER.KERK PERNIS © HENK VAN DER LUYT AALTEN

volgend jaar krijgt het orgel een nieuw jasje
naar ontwerp van Henk van der Luyt te Aalten